

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته حقوق جزا و جرم شناسی

رویکرد لایحه‌ی جدید قانون آیین دادرسی کیفری در زمینه‌ی اطاله‌ی دادرسی

به وسیله‌ی
ارسلان زارعی

استاد راهنما:
دکتر فضل الله فروغی

بهمن ماه ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

اظهارنامه

اینجانب ارسلان زارعی دانشجوی رشته‌ی حقوق گرایش جزا و جرم شناسی، واحد بین الملل اظهار می‌کنم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظهار می‌کنم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه‌ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی: ارسلان زارعی

تاریخ و امضاء: ۱۳۹۰/۱۱/۲۱

به نام خدا

رویکرد لایحه‌ی جدید قانون آیین دادرسی کیفری در زمینه‌ی اطلاع‌ی دادرسی

به کوشش
ارسلان زارعی

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی از
فعالیت‌های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی
حقوق جزا و جرم‌شناسی

از دانشگاه شیراز
واحد بین‌الملل
جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته پایان‌نامه با درجه : عالی

دکتر فضل‌اله فروغی، استادیار بخش حقوق جزا و جرم‌شناسی (رئیس کمیته).....

دکتر شهرام ابراهیمی، استادیار بخش حقوق جزا و جرم‌شناسی.....

دکتر علی چملا، استادیار بخش حقوق جزا و جرم‌شناسی.....

بهمن ۱۳۹۰

تقدیم به

همه

عدالتخواهان

عدالت‌پیشه‌گان

و همه کسانی که به حق خود قانع بوده

و برای حقوق دیگران احترام قائل هستند

و تقدیم به

روح مقدس و مطهر شهیدای اسلام از بدر تا کربلای ایران که برای احقاق حق قیام ننموده و با خون سرخ

خویش حقیقت حق را معنا نمودند.

سپاسگزاری

حمد و سپاس تنها ذات اقدس باریتعالی را سزااست. لیکن از آنجا که فرموده اند:

« مَنْ لَمْ يَشْكُرْ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرْ الْخَالِقَ »

برخود فرض میدانم که از اساتید محترم آقایان دکتر فضل اله فروغی، دکتر شهرام ابراهیمی و دکتر علی جمادی که قبول فرمودند به عنوان اساتید راهنما و مشاور با راهنمائیها و ارشادات علمی خویش، اینجانب را در تهیه این پایان نامه یاری فرمایند و همچنین پدر و مادر بزرگوام که تمام دار و ندارم به نفس گرم و دعای دائمشان بسته است و خصوصاً همسر مهربانم که با فراهم نمودن کانونی گرم شوق ادامه تحصیل را در من ایجاد نموده و نهایتاً فرزندانم حسین و محمد مهدی که وجودشان اسباب شکر مصاعف است تشکر و قدردانی کرده و از درگاه خداوندی برایشان بهروزی و سعادت دو جهان را طلب نمایم.

چکیده

رویکرد لایحه جدید قانون آیین دادرسی کیفری در زمینه اطلاع دادرسی

به کوشش

ارسلان زارعی

در سنوات اخیر معضل اطلاع دادرسی بلحاظ اهمیت و آثار زیانبار مترتب بر آن به عنوان یک ناهنجار اجتماعی، بیشتر از گذشته گریبانگیر نظام قضایی کشور بوده و همواره تظلم خواهان را از نعمت دادرسی عادلانه محروم و موجبات دلسردی دست اندرکاران امر قضا اعم از کادر اداری و قضایی و همچنین بی اعتمادی عمومی را فراهم آورده است. تلاشها و اقدامات نسبتاً خوبی در جهت رفع این بحران از ناحیه مسئولین قوه قضائیه و برخی صاحب نظران حقوقی که به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم دستی بر آتش دادرسی دارند به رشته تحریر در آمده و نسبت به شناسایی موجبات این پدیده و برون رفت از آن راهکارهایی ارائه نموده اند اما با امعان نظر در منابع موجود در خواهیم یافت که تحقیقات معمول کافی نبوده و مشکل همچنان به قوت خویش باقی است و لازم است در این خصوص کار تحقیقی بیشتری صورت پذیرد. بر همین اساس و از آنجا که در زمان تحصیل اینجانب لایحه جدید آیین دادرسی بحث روز مجامع حقوقی بود با پیشنهاد یکی از اساتید رویکرد لایحه مذکور در باب تطویل رسیدگی را به عنوان پایان نامه انتخاب نمودم. در این پژوهش علمی به دنبال پاسخ این سوال هستم که، مفهوم اطلاع دادرسی، علل و راههای بدون رفت از آن کدامند؟ و آیا قضات دادگستری و مسئولین دستگاه قضا با وصف نارسایی موجود می توانند زمان رسیدگی به پرونده های مطروحه را کاهش دهند؟ و نهایت اینکه رویکرد قانون گذار در قانتون مذکور بر چه محوری استوار بوده و آیا در باب کندی دادرسی چاره ای اندیشیده است؟ دست آورد کار بدین قرار است که، اولاً: عوامل متعددی در ظهور و بروز اطلاع دادرسی ذیمدخل می باشند و غلبه بر آن نیازمند هم اندیشی و مشارکت جمعی مردم و کلیه نهادهای مدنی است و ثانیاً: متولیان دستگاه عدالت در سطح کلان و قضات دادگستری که هر کدام عهده دار تصدی یک شعبه می باشند، می تواند با اعمال تلاش مضاف و ارائه شیوه های نو و مدیریت صحیح پرونده زمان رسیدگی آن را تا حدود زیادی کاهش دهند و در انتها اینکه، لایحه پیش گفت متضمن ابتکارات نوینی است که اهتمام بر انجام آن می تواند کمکی شایان توجه به بحران دامن گیر قوه قضائیه بنماید.

کلید واژگان: اطلاع دادرسی، کیفرخواست، موقوفی تعقیب، تعلیق و ترک تعقیب، نضارت قضایی، آیین دادرسی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: کلیات	
طرح بحث.....	۶
مبحث اول: تعاریف و احکام شرعی مرتبط	۶
گفتار اول: تعریف دادرسی از نظر لغوی و اصطلاحی	۶
یکم: تعریف دادرسی از نظر لغوی	۶
بند دوّم: تعریف دادرسی از نظر اصطلاحی	۷
گفتار دوّم: مفهوم لغوی و اصطلاحی دادرسی در شرع انور و فقه اسلامی	۸
بند یکم: معنای لغوی قضا	۸
بند دوم: معنای اصطلاحی قضا «قضا در اصطلاح شرع»	۹
گفتار سوم: تعاریف واژه اطاله از نظر لغوی و اصطلاحی	۱۰
بند یکم: از نظر لغوی	۱۰
بند دوم: از نظر اصطلاحی.....	۱۰
گفتار چهارم: تعریف ترکیبی اطاله دادرسی	۱۰
مبحث دوم: تمایز اطاله دادرسی از سایر مفاهیم مشابه	۱۱
گفتار اول: طواری دادرسی	۱۱
گفتار دوم: تأخیر دادرسی	۱۲
گفتار سوم: توقیف دادرسی.....	۱۲
گفتار چهارم: تجدید جلسه دادرسی	۱۳
مبحث سوم: پیشینه «تاریخچه» اطاله دادرسی	۱۴
گفتار اول: ایران باستان تا انقلاب مشروطه	۱۵

گفتار دوم: از انقلاب مشروطه تا کودتای ۱۳۳۲.....	۱۸
گفتار سوم: از کودتای ۱۳۳۲ تا انقلاب اسلامی.....	۲۰
الف- توسعه تشکیلات قضایی	۲۲
ب- اصلاحات راجع به آیین و تشریفات دادرسی	۲۲
عنوان	صفحه

ج- تدابیر اداری	۲۳
گفتار چهارم: بعد از انقلاب اسلامی	۲۳
مبحث چهارم: مبانی رفع اطاله دادرسی	۲۴
گفتار اول: مبانی دینی	۲۴
گفتار دوم: مبانی عقلی	۲۴
گفتار سوم: مبانی قانونی	۲۵
بند اول: در امور کیفری	۲۵
بند دوم: در امور مدنی	۲۷

فصل دوم: موجبات عملی اطاله در پرونده‌های کیفری و آثار آن با نگاهی به لایحه جدید آیین دادرسی

طرح بحث	۳۰
مبحث اول: علل و موجبات اطاله دادرسی	۳۰
گفتار اول: متصدیان کشف جرم و تحقیقات مقدماتی	۳۰
بند اول: ضابطین و تکالیف آنان	۳۱
یکم: عدم توجه به نقش موثر ضابطین	۳۱
دوم: فرماندهان ارشد نیروی انتظامی	۳۲
سوم: حذف نیروی انتظامی از عداد ضابطین	۳۳
چهارم: صلاحیت منطقه‌ای کلانتریهای درون شهری	۳۴
پنجم: بازداشتگاههای تحت اختیار ضابطین	۳۴
ششم: ناتوانی در کشف علمی جرائم	۳۶
هفتم: عدم اعتبار قانونی اقدامات ضابطین	۳۶
هشتم: استفاده بهینه از نیروی ضابطین	۳۶
نهم: متمرکز نمودن امر ابلاغ	۳۷
دهم: محدود بودن طرق ابلاغ	۳۸
یازدهم : ضابطین خاص و محدود بودن اختیارات	۳۹

صفحه	عنوان
۴۰	بند دوم: صاحب‌منصبان دادسرا و تکالیف آنان
۴۰	بند یکم: دادستان
۴۰	الف: کثرت وظایف دادستان
۴۰	ب: صوری بودن نقش دادستان در جلسات محاکمه
۴۱	ج: عدم توجه به آموزش ضابطین و پرسنل دادسرا
۴۳	د: عدم اعمال نظارت مستمر از ناحیه دادستان
۴۳	هـ: عدم تشکیل جلسات هماهنگی بین ضابطین و قضات دادسرا
۴۴	م: عدم رعایت تخصص در ارجاع پرونده
۴۴	ن: تشکیل شعب اختصاصی
۴۵	و: عدم اعمال سیستم تنبیه و تشویق
۴۵	دوم: بازپرس و حدود اختیارات
۴۶	الف: صلاحیت عام بازپرس
۴۶	ب: عدم توجه به آموزش ضمن خدمت قضات دادسرا
۴۶	ج: عدم استفاده از قضات مجرب در امر بازپرسی
۴۶	گفتار دوم: جرم و تحقیقات مقدماتی
۴۷	بند یکم: جرم و دعاوی مرتبط
۴۷	یکم: جرم انگاری وسیع و گسترده
۴۸	دوم: پراکندگی قوانین جزایی
۴۸	سوم: فقدان ملاک قانونی برای احراز جرایم قابل گذشت
۴۹	چهارم: عدم ضمانت اجرای مناسب برای طرح دعاوی واهی
۴۹	پنجم: عدم نظارت صحیح برای جلوگیری از طرح شکایات تکراری
۵۰	ششم: قوانین شکلی غیرضروری
۵۱	بند دوم: تحقیقات مقدماتی
۵۱	یکم: ممنوعیت حضور وکیل در تحقیقات مقدماتی
۵۲	دوم: بی‌توجهی قضات دادسرا و محاکم نسبت به پرونده‌های مهم
۵۲	سوم: فقدان ضابطین قضایی مستقل تحت نظارت قوه قضائیه
۵۲	چهارم: عدم استفاده از تکنولوژی پیشرفته جهت تسریع در امور
۵۳	پنجم: بی‌توجهی قضات نسبت به موضوع نیابت
۵۴	ششم: تشریفات غیرضروری موجد اطاله در لایحه جدید
۵۵	هفتم: رویه قضات در صدور قرارهای اعدادی و انجام استعلامات

عنوان	صفحه
بند سوم: ادله اثبات کیفری و قرارهای قضایی	۵۵
یکم: ادله اثباتی در امور کیفری	۵۶
الف: مقام اخذکننده اقرار	۵۶
ب: چگونگی اخذ اقرار	۵۷
ج: ابطال اقرار تحت شکنجه و تهدید	۵۷
د: شهادت	۵۸
هـ: سوگند	۵۸
دوم: قرارهای اعدادی	۵۹
الف: قرار کارشناسی	۵۹
۱- رویه قضات محاکم در صدور و اجرا	۶۰
۲- تعلل در ابراز نظریه کارشناسی	۶۰
۳- نظریات مجمل و مبهم کارشناسی	۶۱
۴- عدم تعیین تکلیف پیرامون هزینه کارشناسی در موارد صدور قرار از ناحیه دادگاه	۶۱
۵ اعتراضات واهی به نظریات کارشناسی و عدم ضمانت اجرای مناسب ...	۶۲
ب- رویه محاکم در خصوص صدور و اجرای سایر قرارهای اعدادی	۶۲
سوم: قراردادهای تأمین کیفری	۶۳
الف- قراردادهای تأمین بدون پشتوانه	۶۳
ب- صدور قراردادهای تأمین نامتناسب از ناحیه قضات	۶۴
ج- لغو تأمین پس از صدور قرار موقوفی و منع تعقیب	۶۴
چهارم: قراردادهای نهایی	۶۴
گفتار سوم: رسیدگی در دادگاههای عمومی	۶۵
بند یکم: دادگاههای عمومی جزایی	۶۶
یکم: عدم حضور نماینده دادستان در جلسات محاکمه	۶۶
دوم: عدم رعایت تخصص در ارجاع پرونده‌ها	۶۷
سوم: صدور برخی بخشنامه‌های احساسی	۶۸
چهارم: موضوعیت ابلاغ واقعی در خصوص آراء غیابی	۶۸
پنجم: عدم اعمال قوانین کیفری موثر در کاهش اطاله دادرسی	۶۹
الف- ماده ۲۲ قانون اصلاح پاره ای از قوانین دادگستری	۶۹
ب- قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی	۶۹

ج- ماده واحده: قانون اجازه منع تعقیب افراد اقرار کننده قبل از کشف

- جرم در امور مربوط به اموال ۷۰
بنددوم: دادگاههای تجدید نظر استان ۷۰
یکم: قرار گرفتن پرونده در وقت نوبتی بدون دستور قضائی ۷۱

صفحه

عنوان

- دوم: عدم رعایت تشریفات راجع به اعتراض از ناحیه محاکم بدوی ۷۱
سوم: عدم توجه محاکم بدوی به دلایل اصحاب پرونده ۷۱
چهارم: نحوه انتخاب قضات دادگاههای تجدید نظر ۷۱
پنجم: ناچیز بودن هزینه پژوهش خواهی و اعتراضات واهی ۷۲
ششم: نحوه رسیدگی محاکم در مرحله واخواهی ۷۲
مبحث دوم: آثار اطاله دادرسی ۷۲
گفتار اول: آثار اطاله دادرسی نسبت به طرفین پرونده و مجازات ۷۳
بند یکم: بزه دیده ۷۳
یکم: اضمحلال ادله و آثار جرم ۷۳
دوم: تضییع حقوق شهروندی بزه دیده ۷۴
سوم: ایجاد ناملايمات روحی ۷۴
چهارم: بی اعتمادی بزه دیده به مراجع قضایی ۷۵
الف- تکرار بزه دیدگی ۷۵
ب- عدم گزارش بزه دیدگی و اقدام خودسرانه ۷۵
ج- ایجاد دلسردی برای مامورین پلیس ۷۶
د- اتلاف اوقات و کاهش فعالیت اقتصادی بزه دیده ۷۶
بند دوم: بزهکار ۷۶
یکم: سلب حقوق شهروندی بزهکار ۷۶
دوم: تکرار جرم و تجری مرتکب ۷۷
سوم: سلب امتیازات قانونی ۷۷
چهارم: تغییر معیارهای شخصی انتخاب مجازات ۷۷
بند سوم: مجازات ۷۸
گفتار دوم: آثار درون سازمانی اطاله دادرسی ۷۸
بند یکم: آثار مالی ۷۹
بند دوم: اتلاف اوقات قضات و کارکنان اداری ۷۹
بند سوم: افزایش احتمال اشتباه ۷۹

بند چهارم : ایجاد فساد اداری و قضایی	۷۹
بند پنجم: ایجاد دلسردی برای کارکنان اداری و ضابطین قضایی	۸۰
گفتار سوم: آثار برون سازمانی اطلاعیه	۸۰
بند یکم: ایجاد جو بدبینی عمومی نسبت به دستگاه قضایی	۸۰
عنوان	صفحه

بند دوم: تقویت کار چاقکنان ۸۱

فصل سوم: زمینه‌های کاهش اطلاع دادرسی در لایحه جدید قانون آیین

دادرسی کیفری

طرح بحث.....	۸۳
مبحث اول: متصدیان کشف جرم	۸۳
گفتار اول: ضابطین دادگستری و تکالیف آنان	۸۳
بند یکم: تأکید قانونگذار به آموزش ضابطین و استمرار آن	۸۴
بند دوم: بازرسی و نظارت مستمر از عملکرد ضابطین	۸۴
بند سوم: نحوه صدور دستورات قضایی	۸۵
بند چهارم: مشارکت عمومی در امر ضابطیت	۸۵
بند پنجم: چگونگی تشکیل پرونده	۸۶
بند ششم: عدم تحمیل هزینه‌های مربوط به وظایف ضابطین به بزه‌دیده	۸۶
گفتار دوم: صاحب منصبان دادرسی و تکالیف آنان	۸۷
بند یکم: دادستان	۸۷
یکم: نصب قیم اتفافی	۸۷
دوم: صدور قرار ترک تعقیب	۸۸
الف- جرائم قابل گذشت	۸۸
ب- جرائم تعزیری یا بازدارنده غیر مهمه	۸۸
سوم: تعلیق تحقیق	۸۸
چهارم: اعطای مهلت به متهم جهت تحصیل رضایت	۸۹
پنجم: بازبینی پرونده قبل از ارجاع	۸۹
ششم: ثبت شکایت	۸۹
هفتم: نظارت و آموزش مستمر	۹۰
هشتم: نظارت بر عریضه نویسان	۹۰
نهم: کیفرخواست شفاهی	۹۱

عنوان	صفحه
دهم: توسعه اختیارات دادستان شهرستان مرکز استان	۹۱
بند دوم : بازپرس و حدود اختیارات	۹۱
یکم: بکارگیری قضات مجرب در امر بازپرسی	۹۲
دوم: بازپرسی مستمر از کلانتریها	۹۲
سوم: محدود نمودن اختیارات	۹۲
چهارم: اعطای اختیارات بازپرس به دادرس	۹۳
پنجم: قرار توقف تحقیقات	۹۳
ششم: نیابت قضایی	۹۴
هفتم: جواز تحقیقات در خارج از حوزه قضایی	۹۴
گفتار سوم: اقدامات دادستان و بازپرس پس از تکمیل تحقیقات	۹۵
بند یکم: ممنوعیت تحقیقات غیرضروری	۹۵
بند دوم: جواز قانونی عدول از کیفرخواست	۹۵
یکم: عدول از کیفرخواست و صدور قرار موقوفی تعقیب	۹۶
دوم: عدول از کیفرخواست در جرایم غیر قابل گذشت	۹۶
بند سوم: رفع ابهامات کیفرخواست	۹۶
مبحث دوم: جرم و تحقیقات مقدماتی	۹۷
گفتار اول: جرم	۹۷
بند یکم : کشف علمی جرایم	۹۷
یکم: بررسی صحنه جرم	۹۷
دوم: ممانعت از خروج و ورود به صحنه جرم	۹۸
سوم: اقدامات راجع به اجساد	۹۸
بند دوم: تجویز رسیدگی بدون کیفرخواست	۹۹
بند سوم: ایجاد شعب تخصصی	۹۹
بند چهارم: مرکز ملی تنظیم و ثبت پرونده‌های کیفری	۱۰۱
گفتار دوم: تحقیقات مقدماتی	۱۰۱
بند یکم: ابلاغ	۱۰۳
یکم: ابلاغ از طریق سامانه های رایانه ای ومخابراتی	۱۰۳
دوم: محول نمودن به بخش خصوصی	۱۰۳
بند دوم: خروج پرونده از شعبه توسط قاضی کشیک	۱۰۳
بند سوم: ارجاع پرونده به بازپرس یا دادرس دادگاه	۱۰۴

- بند چهارم: بطلان تحقیقات بلحاظ عدم تفهیم حق داشتن وکیل ۱۰۴
- بند پنجم: استماع شهادت به صورت غیرمستقیم ۱۰۵
- بند ششم: قرار نظارت قضایی ۱۰۵
- بند هفتم: زمان الغاء قرار تأمین ۱۰۶

صفحه

عنوان

- بند هشتم: کمیسیون ملی و استانی جبران خسارت ۱۰۶
- مبحث سوم: دادگاههای کیفری، رسیدگی و صدور رأی ۱۰۷
- گفتار اول: ادله اثباتی ۱۰۷
- بند یکم: پذیرش اصل آزادی دلیل ۱۰۸
- بند دوم: اعتبار دلایل محصله در دادسرا ۱۰۸
- بند سوم: اقرار و بی‌نیازی از تحصیل سایر ادله ۱۰۹
- بند چهارم: نصاب اقرار و جلسات رسیدگی ۱۰۹
- بند پنجم: زمان شهادت ۱۱۰
- بند ششم: جلب شاهد ۱۱۰
- گفتار دوم: کیفیت رسیدگی و صدور رأی ۱۱۱
- بند یکم: تثبیت صلاحیت دادگاه صادرکننده قرار جلب به دادرسی ۱۱۲
- بند دوم: عدم تبعیت دادگاه از عناوین مجرمانه مندرجه در کیفرخواست ۱۱۲
- بند سوم: حضور وکیل در صورت تعدد ۱۱۳
- بند چهارم: قرار عدم رسیدگی در خصوص دلایل غیرموثر ۱۱۴
- بند پنجم: محدودیت زمانی برای انجام تحقیقات ضروری ۱۱۴
- بند ششم: ممنوعیت قانونی وصول لایحه، اسناد و مدارک جدید پس از ختم رسیدگی ۱۱۵
- گفتار سوم: رسیدگی در دادگاههای جنایی ۱۱۵
- بند یکم: توسعه کمی دادگاه جنایی ۱۱۶
- بند دوم: اقدامات اداری قبل از تشکیل جلسه رسیدگی ۱۱۷
- یکم: اخطار جهت تعیین وکیل ۱۱۷
- دوم: اخطار دفتر جهت اعلام ایرادات ۱۱۷
- سوم: تهیه گزارش از پرونده ۱۱۸
- بند سوم: تجویز رسیدگی غیابی ۱۱۹
- بند چهارم: ضبط صوتی و تصویری محاکمات ۱۱۹
- بند پنجم: ایجاد صلاحیت اضافی ۱۲۰

مبحث چهارم: اعتراض به آراء و مرجع رسیدگی کننده	۱۲۱
گفتار اول: اعتراض به آراء	۱۲۱
بند یکم: طرق عادی اعتراض	۱۲۱
یکم: رأی کیفری توأم با دیه و ضرر و زیان	۱۲۱
عنوان	صفحه

دوم: عدم رعایت تشریفات از حیث اعتراض به ضرر و زیان	۱۲۲
بند دوم: طرق فوق العاده اعتراض	۱۲۲
یکم: محدودیت زمانی رئیس قوه قضائیه برای اعلام اشتباه	۱۲۳
دوم: اعاده دادرسی و عطف به ماسبق شدن قانون لاحق	۱۲۳
گفتار دوم: مراجع رسیدگی کننده	۱۲۳
بند یکم: دادگاه استان	۱۲۴
یکم: رعایت تخصص در ارجاع	۱۲۴
دوم: تهیه گزارش و درج در پرونده	۱۲۴
سوم: ضمانت اجرای انتظامی از باب تعلل در صدور رأی	۱۲۵
بند دوم: دیوان عالی کشور	۱۲۵
یکم: رعایت تخصص در ارجاع	۱۲۵
دوم: انعکاس تخلفات انتظامی به دادستان	۱۲۵
گفتار سوم: اجرای احکام	۱۲۶
بند یکم: توسعه اختیارات قاضی مجری حکم	۱۲۶
بند دوم: اعتراض نسبت به بخشی از رأی	۱۲۷
بند سوم: تبدیل مجازات	۱۲۷
بند چهارم: صدور قرار تأمین مناسب	۱۲۷
بند پنجم: محکومیت کیفری محکوم علیه معسر	۱۲۸
بند ششم: بایگانی موقت پرونده	۱۲۸
بند هفتم: مرکز ملی تنظیم و ثبت پرونده های کیفری	۱۲۹

نتیجه گیری و پیشنهادات	۱۳۰
-------------------------------	-----

منابع و مأخذ	۱۳۴
---------------------	-----

الف: طرح بحث و اهمیت موضوع

اطاله دادرسی به عنوان یکی از معضلات جنجال برانگیز دهه اخیر، عمری به درازای تشکیل زندگی جمعی انسانها داشته و همواره تظلم خواهان را از نعمت یک دادرسی مطلوب و محاکمه عادلانه بی بهره نموده است.

تطویل جریان رسیدگی در پرونده های مطروحه در مراجع قضایی یکی از مهمترین مشکلات دستگاه قضایی کشور است که موجبات تراکم کار محاکم، خستگی عوامل انسانی، نارضایتی عمومی، کاهش اعتماد به مجریان دستگاه عدالت، کاهش اقتدار قوه قضائیه و صرف هزینه های سنگین و غیر ضروری را فراهم آورده است. در همین راستا متولیان حکومتی و دست اندرکاران قوه قضائیه به فراخور زمان و توان خویش پدیده اطاله دادرسی را از اهم دغدغه های خویش دانسته و در جهت رفع آن کمر به تلاش مضاعف و بیش از پیش بسته اند. من باب مثال در یکی دو دهه اخیر قوای مقننه و قضائیه با وضع و اصلاح قوانین و تغییر نظام قضایی کشور که از اهم آن احیاء مجدد دادسراها و تشریح قواعد مربوطه است، نظر به بهبود روند دادرسی از طریق اعمال دو فاکتور سرعت و دقت به عنوان یکی از حقوق بنیادین جامعه و آحاد آن داشته اند. خلاصه اینکه، اطاله دادرسی در غالب نظام های حقوقی کم و بیش وجود دارد و سبب می گردد. صدور حکم قطعی در جهت فصل ترافعات حقوقی و کیفری مردم و همچنین احقاق حق به تاخیر افتد که این مهم چیزی کمتر از بی عدالتی نیست. مضاف بر مورد پیش گفت، طولانی شدن فرایند دادرسی تاثیر منفی در صدور احکام دارد به گونه ای که به تجربه ثابت شده است که تجدید جلسات محاکمه و افزایش حجم پرونده موجب سردرگمی قضات و نهایتاً صدور حکم از باب رفع تکلیف می گردد. از طرف دیگر افزایش پرونده های ورودی به نظام قضایی در سالیان اخیر سبب انباشته شدن پرونده ها در محاکم دادگستری گردیده و میانگین زمان رسیدگی را به طور قابل ملاحظه ای بالا برده است. در هر حال با عنایت به اینکه اینجانب قریب دوده در کسوت قضاوت توفیق خدمت به مردم را داشته ام، با مشکلات و آثار ناشی از اطاله دادرسی آشنایی داشته و به وضوح درد و رنج حاکی از آن را در چهره مغموم مراجعین به دستگاه قضایی مشاهده نموده ام. از آنجا که تحمل درد و مشقت دیگران برای هر انسان منصفی عذاب آور است و حقیر هم از قاعده مستثنی نیستم، اطاله دادرسی در پرونده های ارجاعی به شعبه تحت تصدی را دغدغه ای دائمی دانسته و برای گذر از آن رویه ای اتخاذ می نمودم که با تشریفات مصرحه در قانون آیین دادرسی کیفری و رویه عمومی قضات همخوانی نداشت اما نتیجه حادث مطلوب طرفین پرونده و خروج پرونده از چرخه دادرسی بود. در این خصوص می توان به انجام امر ابلاغ از طریق تلفن و حضوری و همچنین انجام استعلامات لازم و ضروری و صدور قرارهای اعدادی قبل از حلول وقت دادرسی اشاره کرد.

نهایتاً به واسطه دغدغه ناشی از آثار سوء اطلاع دادرسی این اشتیاق در حقیر ایجاد گردید تا با هدایت و همفکری اساتید راهنما و مشاور و مباحثه با کسانی که به نحوی با ابزار قانون سر و کار دارند ضمن شناسایی و تحلیل عوامل کاربردی موجد اطلاع دادرسی، لایحه جدید آیین دادرسی راکه در زمان نگارش پایان نامه به تصویب نهایی نرسیده مورد نقد و بررسی قرار داده و معایب و محاسن آن در زمینه اطلاع دادرسی را به رشته تحریر درآورم شاید، زمینه اصلاح معایب و تقویت محاسن آن که بیشتر در آینه عمل خودنمایی می کند فراهم گردد. لازم به ذکر است که هدف اصلی از این تحقیق نقد و بررسی رویکرد قانون گذار در زمینه اطلاع دادرسی و راههای برون رفت از آن می باشد که در فرایند اجرا جلوه می نماید.

خلاصه اینکه محقق به دنبال نفی یا اثبات امری و یا تکذیب عملکرد شخص و یا تشکیلات خاصی نیست و صرفاً مقصود ادای تکلیف و تلاش برای تبادل اطلاعات مثبت است تا از این طریق فتح بابی در مسیر پر پیچ اطلاع ایجاد گردد. و در نهایت نگارنده تمام سعی و تلاش خویش را به کار بسته تا در این کار تحقیقی رعایت امانت داری را نموده و ضمن ادای احترام به دیدگاه های دیگران، به موضوعاتی بپردازد که در منابع موجود کمتر به آنها اشاره گردیده است.

ب- پیشینه تحقیق

اطلاع دادرسی یک موضوع کاملاً کاربردی است و مانند سایر موضوعات علمی، دارای پیشینه تاریخی واضح و روشن نبوده و در ارتباط با آن منابع علمی معتبر و مرجع قابل دسترس وجود ندارد. علیرغم مشکل پیش گفته، در سنوات اخیر اطلاع دادرسی به عنوان یک بحران اجتماعی نظام قضایی کشور را به خود مشغول ساخته بنحویکه متولیان امر با بذل توجه به آموزش قضات و ضابطین دادگستری و تشکیل امور مشاوران و کارشناسان قوه قضائیه و کمیته های رفع اطلاع دادرسی و شوراهای حل اختلاف و همچنین تدوین چهار دستور العمل اجرایی کاهش اطلاع دادرسی با محوریت توسعه قضایی گام مهمی در جهت رفع این بحران اجتماعی برداشته اند. در کنار اقدامات قوه قضائیه دکتترین حقوقی، قضات مجرب و دانشجویان داخلی در رشته کارشناسی ارشد به این مهم عطف توجه نموده و به صورت مستقیم و غیر مستقیم کتب، پایان نامه و مقالاتی را به رشته تحریر درآورده اند که می تواند در روند دادرسی موثر و منتهی به رفع برخی از موانع فراروی مجریان دستگاه عدالت باشند.

از جمله منابع موجود راهکارهای غلبه بر اطلاع دادرسی نوشته ی امیر سهراب بیگ، علل اطلاع دادرسی در نظام قضایی ایران تالیف علی سامع، علل اطلاع دادرسی و راههای رفع آن پایان نامه ی ناصر دهقان و علل و موجبات اطلاع دادرسی در امور مدنی پایان نامه ی سید فضل الله زارعی و همچنین عوامل انسانی اطلاع دادرسی در امور کیفری می باشد که نگارنده در کار تحقیقی خود بنحو شایسته از آنها استفاده نموده است. لازم به توضیح است که تألیفات پیش گفته بیشتر ناظر به موضوعات کلانی چون ایرادات مترتب بر قوانین موضوعه، عدم کارآمدی

ضابطین کمیت نیروی انسانی در قوه قضائیه و فقدان ملزومات لازم جهت انجام یک دادرسی ساده و روان می باشد. خلاصه اینکه در این کار تحقیقی ضمن بهره برداری از تجارب کسانی که با امر دادرسی سرو کار دارند از منابعی که به طور مستقیم و یا غیر مستقیم با موضوع ارتباط پیدا می نمایند استفاده گردیده است.

د: سوالات تحقیق

- ۱- مفهوم اطلاع دادرسی، علل و راهکارهای برون رفت از آن چگونه است.
- ۲- رویکرد قانون گذار در لایحه جدید آیین دادرسی در زمینه اطلاع دادرسی چه می باشد.
- ۳- آیا دستگاه قضایی ضابطین کارآمد و هماهنگ با خود در اختیار دارد.

ه: فرضیات تحقیق

- ۱- نتیجه هم اندیشی متولیان امر قانون گذاری با کارشناسان خیره زمینه وضع قوانین کاربردی در جهت رفع اطلاع دادرسی را فراهم می آورد.
- ۲- تبیین برخی تأسیسات نو از جمله تعلیق و توقف تعقیب، نظام‌های نمیه آزادی و آزادی نظارتی، مجازاتهای جایگزین حبس و توسعه اختیارات قضات مجری حکم در کاهش اطلاع دادرسی اثرگذار می باشند.
- ۳- تجویز رسیدگی های چند مرحله ای و انجام وظایف پلیسی از ناحیه متولیان امر قضا و فقدان نهاد تعقیبی مطمئن موجبات اطلاع دادرسی را فراهم می آورند.
- ۴- رفع علل اطلاع دادرسی نیازمند عزم جدی تمام قوای مملکت و مشارکت عمومی مردم است و دستگاه قضایی به تنهایی از عهده انجام کار بر نمی آید.
- ۵- قوه قضائیه از داشتن بازوان توانا یعنی ضابطین کارآمد، جهت رفع بحران اطلاع دادرسی محروم است.

و: روش تحقیق

همانگونه که سابقاً توضیح دادیم پیرامون موضوع تحقیق بلحاظ عدم تصویب نهایی لایحه آیین دادرسی کیفری و در کل کاربردی بودن اطلاع دادرسی منابع علمی قابل اتکا وجود ندارد. لازم به توضیح است که ، در انجام این کار صعب و دشوار ارشادات استادان راهنما و مشاور همچون چراغ راه الهام بخش حقیر در طی طریق بوده است. مضاف بر مورد پیش گفت به منابع علمی موجود که به طور مستقیم و غیر مستقیم در باب اطلاع دادرسی متضمن موضوعات علمی و کاربردی قابل استفاده بوده اند و همچنین کتابخانه واحد آموزش دادگستری و پیش نویس لایحه و مجموعه نظریات کمیته قضائی بررسی کننده مراجعه، و ضمن فیش برداری از مطالب مهم و مرتبط و سپس بحث و تبادل نظر با استاد راهنما و همکاران قضائی علاقه مند یافته

های خویش را به صورت عناوین مندرجه در پایان نامه گردآوری نموده ام. خلاصه اینکه روش تحقیق به صورت کتابخانه ای می باشد.

ز: محتوای تحقیق و تقسیم بندی مطالب

این پایان نامه در سه فصل هر کدام مشتمل بر سه تا چهار مبحث تنظیم و جمع آوری گردیده است.

در فصل نخست تحت عنوان کلیات به بررسی برخی مقدمات و تعاریف و مقایسه اطلاع دادرسی با مفاهیم مشابه و همچنین پیشینه اطلاع دادرسی و مبانی شرعی، قانونی و بین المللی رفع اطلاع خواهیم پرداخت تا بتوانیم در ادامه مباحث محدود به بحث خود را مشخص نمائیم. در فصل دوم با عنوان علل و آثار اطلاع دادرسی به بررسی و تشریح عواملی خواهیم پرداخت که غالباً جنبه علمی و کاربردی داشته و موجبات کندی رسیدگی و تأخیر در احقاق حق مراجعین به دستگاه قضایی را فراهم می آورند. لازم به توضیح است که در این فصل ضمن بررسی آثار اطلاع دادرسی، به گردآوری علل و عواملی پرداخته ایم که در سایر تألیفات و منابع موجود کمتر مورد توجه قرار گرفته اند. در سومین فصل با بررسی دقیق مواد لایحه جدید آیین دادرسی و مطالعه پیش نویس قانون مذکور توجه خویش را معطوف به نگرش قانون گذار در زمینه رفع اطلاع دادرسی نموده و راهکارهای قانونی برون رفت از این پدیده شوم را مورد بررسی قرار داده و به تشریح نوآوریهای قانون گذار در زمینه رفع اطلاع دادرسی پرداخته ایم. امید آنکه ما حاصل مطالب بیان شده در این تحقیق بتواند مورد استفاده قرار گیرد، و گامی هر چند کوچک در زمینه کاهش اطلاع دادرسی تلقی شود.